

STARPTAUTISKA KONFERENCE "OTRAIS PASAULES KARŠ UN BALTIJAS VALSTIS"

2010. gada 6. maijā Latvijas Kara muzejs organizēja starptautisku konferenci par Otrā pasaules kara tematiku. Piedalījās vēsturnieki no Latvijas, Krievijas, Baltkrievijas, Polijas un Lietuvas. Konferencē tika nolasīti trīspadsmit referāti par dažādiem vēstures jautājumiem.

Konferenci atklāja Latvijas Kara muzeja direktore A. Fleija, kura atgādināja klausītājiem Otrā pasaules kara nesto postu latviešu tautai un Latvijai kopumā. Pirmais uzstājās A. Čapenko ar referātu par Baltijas valstu armiju pārveidošanu par Sarkanās armijas teritoriāliem strēlnieku korpusiem 1940.–1941. gadā. Lietuvas vēsturnieks S. Strelcovs ziņoja par ikdienas dzīves pētniecību militārajā vēsturē Lietuvas Republikas pēdējos deviņos mēnešos 1939.–1940. gadā, norādot, ka pārmaiņas nebija tik lielas kā karojošās valstīs, tomēr nojautas par sagaidāmām straujām izmaiņām bija spēcīgas bēgļu, pretestības u.c. kustību rezultātā.

Interesi izraisīja J. Kantores referāts par Baltiju 1941.–1944. gadā. Viņa aplūkoja kara norises pilsoņu kara griezumā. Referente uzsvēra, ka iedzīvotāju sākotnēji vēl esošās simpātijas pret padomju varu gaisušas reizē ar tās veiktajām represijām, un norādīja, ka pilsoņu karš, ar to saprotot arī partizānu pretošanos, nebeidzās ar karadarbības izbeigšanos, bet turpinājās vēl pēc kara.

Nākamie trīs runātāji pievērsās ikdienas dzīves aspektiem Otrā pasaules kara laikā. Tā E. Evarts raksturoja dažus Rīgas pilsētas iedzīvotāju ikdienas dzīves apstākļus nacistu okupācijas periodā, sevišķi atzīmējot iedzīvotāju apgrūtināto pārvietošanos un zādzību straujo pieaugumu 1943. gadā. J. Pavlovičs aplūkoja apģērba racionalizēšanas neieviešanas sekas nacistu okupētajā Latvijā, kad Latvijas iedzīvotāji praktiski palika bez kvalitatīva apģērba un jebkādam iespējām to nopirkt. Sevišķi smags šajā ziņā bija kara beigu periods. Savukārt Baltkrievijas vēsturnieks J. Grebeņš referēja par nacistu okupācijas politikas sociālajiem aspektiem okupētajā Baltkrievijā, kad iedzīvotājiem katastrofāli trūka pārtikas līdzekļu. Cīņa par izdzīvošanu, kā to dēvē vēsturnieks, sevišķi smagi skāra kara laika bērnus, kuri nepiedzīvoja bērnību.

Salaspils nometnē ieslodzīto latviešu karavīru gaitas ieslodzījuma vietā aplūkoja U. Neiburgs. Norādot, ka galvenā avotu grupa kara beigās ir iznīcināta, viņš uzsvēra, ka atsevišķas ziņas var iegūt, izpētot saistītos dokumentus. Nākamais uzstājās M. Mītenbergs, kas referēja par LKM izglītojošo programmu skolēniem par Otro pasaules karu. Sākumā parādīt video skatu par Katīņas traģēdiju, viņš atzīmēja, ka tikai šokējot ir iespējams stabili piesaistīt skolēnu uzmanību. Tomēr jānorāda, ka ikdienas darbā šādas metodes nav lietojamas.

K. Kangeris savukārt vispārējos vilcienos iezīmēja Kurzemes nozīmi Hitlera un Staļina plānos 1944.–1945. gadā. Viņš norādīja, ka Hitleram bija stratēģiska rakstura plāni, kuri paredzēja Kurzemi pārvērst par uzbrukuma priekštilta pozīcijām. N. Ivanovs referēja par PSRS zaudējumiem 1944.–1945. gadā, kuru apjoms joprojām nav precīzi aplēsts.

Latviešu karavīru motivācijas iemeslus dalībai Sarkanajā armijā raksturoja I. Jermacāne, norādot, ka tas ir bijis vairāku motīvu kopums, no kuriem varētu minēt vēlmi izdzīvot, izvairīties no bada un atjaunot ģimenes saites ar pieredzīgiem Latvijā, kā arī atgriezties mierīgā dzīvē. Daudzi gan uzsvēruši arī iesaukšanas principu, kurai ar brīvprātību maz kopīga.

G. Jakovļeva referēja par Rietumbaltkrievijas sovietizāciju un sieviešu nodaļu lomu šajā procesā četrdesmitajos – piecdesmitajos gados. Viņa stāstīja par pēckara situāciju Baltkrievijā, kad bads spiedis bēgt pat kolhozu vadītājus.

Konferences pēdējais referāts bija veltīts komunistiskā režīma represijām pret t.s. vāciešu atbalstītājiem. Padomju Latvijā šo jēdzienu saprata ļoti plaši un faktiski neviens nebija no tā pasargāts. Sevišķi tas attiecās uz visiem pret PSRS nelabvēlīgi noskaņotajiem iedzīvotājiem un t.s. buržuāziskajiem nacionālistiem. Klāt vēl nāca fakts, ka Latvijā tiesu sprieda no Maskavas atsūtīti cilvēki. Tomēr referents R. Jansons norādīja, ka gadījumā, ja Latvija kļūtu par padomju valsti, represiju apjoms, iespējams, būtu vēl lielāks, jo tās būtu vērstas tieši pret inteliģenci.

Konferences beigās kopējas diskusijas vairs īsti neraisījās, jo tās noslēgumā tika atklāta izstāde “Sapnis par Latviju”, kuras ievadrunā A. Fleija aizstāvējās pret iebildumiem par Staļina statujas nepieciešamību šāda nosaukuma izstādē un saasināti uzsvēra latviešu valodas lietošanas, viņasprāt, gandrīz vai obligāto nepieciešamību starptautiskā zinātniskā konferencē.

Edvīns Evarts

LATVIJAS CENTRĀLAJAI PADOMEI UN KURELIEŠIEM VELTĪTA KONFERENCE

Atzīmējot Eiropas dienu 9. maijā un Otrā pasaules kara beigu 65. gadadienu, 2010. gada 8. maijā Latvijas Kara muzejā Rīgā, Smilšu ielā 20, notika konference “Virzība uz demokrātisko Eiropu 2. pasaules kara laikā – Latvijas Centrālā padome un “kurelieši””. Konferenci organizēja Eiropas Parlamenta Eiropas Tautas partijas (ETP) grupas deputāte profesore Inese Vaidere un Latvijas Republikas aizsardzības ministrs Imants Lieģis sadarbībā ar Latvijas Kara muzeju, un to atbalstīja Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā. Konferences darba valodas bija latviešu un angļu.

Konferences darbu ar ievadvārdiem atklāja I. Vaidere un I. Lieģis, uzsverot Latvijas Centrālās padomes (LCP) un kureliešu drosmi un ticību Latvijas nākotnei, kas ir aktuāla arī šodien. Sekoja režisores Dzintras Gekas uzruna un nelielu fragmentu demonstrēšana no viņas topošās filmas par LCP pirmo priekšsēdētāju Konstantīnu Čaksti (1901–1945).

Konferences pirmajā daļā “Vēsturiskā patiesība un izlīgums” klātesošie noklausījās divas uzstāšanās.

Eiropas Komisijas Pētniecības un Zinātnes DG Pārvaldības un Ētikas nodaļas vadītājs Pēteris Zilgalvis akcentēja bijušā Francijas ārlietu ministra Robēra Šumana 1950. gada 9. maija deklarācijas nozīmi pēckara izlīgu-